

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК I

Рівне 2013

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. I / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2013. – 123 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 25 квітня 2013 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;
КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);
КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;
КРАВЕЦЬ Д.В., кандидат філологічних наук, доцент;
КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;
ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент;
ХОМЕЧА Н.А., викладач.

ЗМІСТ

АНДРОЩУК ЮЛІЯ Проза Миколи Хвильового у інтертекстуальному вимірі («Сентиментальна історія»).....	7
БЕЗНОСКО ЮЛІЯ Жанрові модифікації детективу в романі Василя Шкляра «Ключ».....	13
ГАЙДУК ОКСАНА Особливості розгортання теми родини в романі Олеся Ульяненка «Сталінка».....	18
ГУНТІК ОЛЬГА Кореляція теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя у Панаса Мирного.....	25
ЗЕНЬ ПРИНА Мова художніх творів Івана Нечуя-Левицького й авторський принцип «золотої ряски».....	30
КОСТЮКОВИЧ ЯНА Рецепція села у творах «Синя книжечка» Василя Стефаника, «Мужицька смерть» Леся Мартовича та «Чічка» Марка Черемшини.....	37
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА Художня модель соціуму в романі Володимира Винниченка «Лепрозорій».....	41
КУЗЬМИЧ ОЛЬГА Роман Василя Кожелянка «Конотоп» крізь призму постколоніального дискурсу.....	48
ЛАЗАРЧУК ЛЮДМИЛА Ніщанські мотиви у драматургії Володимира Винниченка.....	53
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА Український звичаєвий світ у романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки».....	58
МЕЛЬНИК ВІКТОРІЯ Міфологема храму в поетичних творах 1920-1930-х років.....	64
МІНІЧ ОЛЬГА Мелодраматизм у структурі роману Люко Дашвар «Мати все».....	68
НОСЯР ВІКТОРІЯ Інтерпретація теми міста в романах В. Домонтовича «Без ґрунту» та «Доктор Серафікус».....	73

ПАНАЩУК ІРИНА	
Образ Іншого у романі Івана Франка «Перехресні стежки».....	78
ПАРХОМЧУК АНАСТАСІЯ	
Київські координати у вимірі українського мілітарного наративу.....	83
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Художнє осмислення проблем родинного виховання у повісті Ольги Кобилянської «Ніоба».....	87
ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ	
Прийоми конструктивізму в поезії Валер'яна Поліщука.....	92
РЕГРУТ ПАВЛО	
Становлення художньої манери Михайла Коцюбинського у ранній період творчості.....	98
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Художні особливості роману Василя Слапчука «Дикі квіти».....	104
СОЛОНІНКО ГАННА	
Проект літературної історії України в прозі Юліана Опільського.....	108
СОПРОНЮК МАРІЯ	
Символізм хронотопу драми М. Жука «Легенда».....	113
ЮРАШКЕВИЧ ІРИНА	
«Чорнобильська трагедія – німа печаль на вустах України» (урок у 8 класі за новелою «Остання дійниця» Ольги Заїки).....	119

CONTENTS

ANDROSCHUK JULIA

Intertextual dimension of the M.Khvylyowy's Prose («The Sentimental Story»).... 7

BEZNOSKO JULIA

Genre modifications in the detective «Kluch (A Key)» by Vasyl Shklyar 13

HAIDUK OXANA

Features of family theme in the novel «Stalinka» by O. Ulyanenko 18

HUNTIK OLGA

Correlation of themes of a fallen woman and an ideological hero
in creative works of Panas Myrny 25

ZEN' IRYNA

Style of conversation Nechuy-Levitskiy's personages in creative works and
the writer's principle of the «golden duckweed»..... 30

KHOSTYUKOWYCH YANA

Reception of the village-life in «Little Blue Book» by V.Stefanyk,
«The Peasant is ding» by Les Martovych and «Chichka (The Blossom)»
by Marko Cheremshyna 37

KOSHYNSKA TATIANA

Fictional model of society in the novel «Leprosarium» by V.Vynnychenko..... 41

KUZMYCH OLGA

Postcolonial discourse of romance «Khonotop» by Vasyl Kozhelyanko..... 48

LAZARCHUK LYUDMYLA

Nietzschean ideas in drama by V.Vynnychenko..... 53

MAIDANETS OLGA

Ukrainian customs in novel by «It's vice versa almost never» Marija Matios..... 58

MELNYK VICTORIJA

Temple myth in poetry 1920-1930-ies..... 64

MINICH OLGA

Melodrama elements in the structure of the novel
«To be Possessed Everything» by Lyuko Dashvar..... 68

NOSYAR VICTORIJA

Interpretation of urban topic in novels by V. Domontovych
«Beyond the Soil» and «Doctor Seraphicus»..... 73

PANASCHUK IRYNA The image of the other in the novel of Ivan Franko «Perehresni stezky» («Cross paths»).....	78
PARKHOMCHUK ANASTASIJA Kiev coordinates as dimension of Ukrainian military narrative.....	83
PYLYPCHUK OLENA Artistic interpretation problems of family education in the story of Olga Kobylyanska's «Niobe».....	87
PROTSYSHYNA LILY Strategy of constructivism in poetry of Valerijan Polishchuk.....	92
REHRUT PAVLO Formation of the artistic style in the early works of M. Kotsyubynskiy's.....	98
ROZEMBOVSKA IANNINA Feature peculiarities of modeling the characters in the novel of V.Slapchuk «Wild Flowers».....	104
SOLONINKO HANNA Fiction project of Ukraine history in prose by Julian Opilskij.....	108
SOPRONIUK MARIA The symbolism of the time-space drama M. Zuk «Legend».....	113
YURASHKEVYCH IRYNA «The Chernobyl tragedy as the voiceless sadness of Ukraine» (materials on the Olga Zajika's story «Ostannya Diynytsya (A last pail of milk)» for lesson of Literature in 8 Form).....	119

Ольга Гунтік

Науковий керівник – канд. філол. наук Тхорук Р.Л.

КОРЕЛЯЦІЯ ТЕМИ «ПРОПАЦОЇ» ЖІНКИ ТА ІДЕОЛОГІЧНОГО ГЕРОЯ У ПАНАСА МИРНОГО

У статті розглядається залежність двох тем у творах Панаса Мирного: теми «пропащої» жінки та теми ідеологічного героя. Матеріалом дослідження взято роман «Повія» та повість «Голодна воля».

Ключові слова: кореляція, мотив «пропащої» жінки, ідеологічний герой, український реалізм.

Correlation of themes of a fallen woman and an ideological hero is examined in creative works of Panas Myrny. Material of the research is novels “Poviya (Prostitute)” and “Holodna Wolya (Famished will)”.

Key words: correlation, motive of fallen woman, ideological hero, Ukrainian Realism.

У 60-70 рр. XIX століття в літературу приходять покоління реалістів із новими ідеалами, які ставили завдання не тільки критично зображати дійсність, а й вказати шляхи її перетворення в дусі гуманістичних ідеалів. Головною метою оголошується визволення народу, а звідси – проблема нового героя. Розробляється нова політична тема в літературі – тема ідеологічного героя, здебільшого народника чи соціаліста. Ідеалом «нового героя» був той, хто близький до народу.

Ці ідеї були відомі й в Україні. Назріла потреба осмислення ролі національної інтелігенції в суспільному житті українського народу. До цієї теми в 60-их роках звертається й О. Кониський. Свого часу Іван Франко з-поміж інших його творів вирізняв повість-хроніку «Семен Жук та його родичі», назвав її «найзамітнішою», хоч і «недокінченою пробою представити інтелігента-українофіла як тип «нового чоловіка» [6].

Попередники І. Нечуя-Левицького відчували необхідність створення «нового героя», котрий переймався б поліпшенням життя народу, обстоював його національні права. Яскравий приклад «нового героя» (ідеологічного) створює І. Нечуй-Левицький у романі «Хмари». На думку письменника, він повинен нести ідеї національного й соціального відродження.

Ідеологічний герой І. Нечуя-Левицького Павло Радюк («Хмари») – різноплановий. Його мета – національна самоідентифікація, певний етап якої – наближення до народу (одяг, звичаї, культура), залучення інтелігенції до селянської роботи, просвіта народу. Звідси й культурницька місія Радюка. На відміну від українофіла Дашковича з його кабінетним вивченням «слов'янської душі», Радюк намагається свої ідеї прикласти до практичного життя. Він організовує читання лекцій для народу, пропагує заборонену літературу, популяризує «Кобзар», збирає фольклор, має намір заснувати в Києві недільні та вечірні школи.

Дослідники творчості Івана Нечуя-Левицького по-різному оцінили «нового героя» роману «Хмари». Зокрема, М. Драгоманов вважав невдалим образ Радюка, передусім за його наївну боротьбу і протест. Також критично оцінив героя й О. Кониський. У своїй передмові до чотиритомника О. Білецький відзначив, що за всієї абстрактності й певної наївності програма Радюка для початку 70-их років мала прогресивний характер [1].

Щодо творчості Панаса Мирного, то в нього теж зустрічаються спроби створення ідеологічного героя. Про цей факт іронічно зазначає П. Колесник у передмові до трьохтомника творів Панаса Мирного: народницька література в Україні дала своїх героїв «ходіння в народ». Ці герої розглядали селян як темну, некультурну, забиту віками рабства масу, а себе – як «нових людей», покликаних самою історією нести в ту масу «світло правди і любові». Правда, Іван Нечуй-Левицький, наділений особливим талантом виявляти внутрішню фальш навіть тих своїх героїв, яким сам симпатизував, надавав їм дещо пародійного, бутафорського характеру. Панас Мирний дуже скептично ставився до подібних культуртрегерів. У житті це нерідко були потенціальні шестірні, попенки, проценки і подібні до них «лжеідеологічні» герої [5].

Ідеологічний герой – це герой, близький до народу. А отже, герой, який покликаний ставати на захист обездолених, без соціальної підтримки, людей. Такими людьми, зокрема, є знедолені жінки («пропащі»).

В українській літературі XIX століття побутова тема «пропащої» жінки та політична тема ідеологічного героя розглядалися окремо одна від одної. В той час як російська література давала яскравий приклад кореляції цих тем, наприклад, в романі «Воскресіння» Льва Толстого. Новий словник іншомовних слів (за ред. Л. І. Шевченко та ін.) так пояснює значення терміну кореляція: взаємний зв'язок, співвідношення предметів, понять або явищ. Літературознавчий словник-довідник детальніше подає визначення поняття кореляції – це співвіднесення процесів творення, виникнення та сприймання художнього твору. Корелятивність творення і сприймання виявляється в тому, що письменник певним чином орієнтується на реального чи ідеального адресата, свідомо чи підсвідомо «враховує» психофізичні можливості читацького сприйняття, а читач, критик, тлумач вивіряють свої враження текстом письменника, через повторне читання прагнуть наблизитися до тексту твору, вдаючись інколи і до позатекстових чинників (свідчення письменника, його коментарі), щоб найадекватніше збагнути задум і авторську волю митця.

У випадку кореляції теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя ці дві теми розглядаються в безпосередньому зв'язку.

Ідеологічний герой роману Л. Толстого Нехлюдов проходить етапи як падіння, так і «прозріння» під впливом стосунків з «пропащою» жінкою – Катюшею Масловою. Масловова теж проходить етапи падіння до «пропащої» жінки, проте автор надає їй можливості «прозріти» (під впливом стосунків з ідеологічним героєм). Психологічне переродження Нехлюдова до ідеологічного героя чітко виражене у романі: допомагає знедоленим, роздає

землю селянам, негативно ставиться до тодішньої політичної ситуації. Зв'язок між ідеологічним героєм та «пропащою» жінкою простежуємо від початку твору до його кінця. Що ж до творів Панаса Мирного, то залежність між темами ідеологічного героя та «пропащої» жінки в них зустрічається рідко. З окремих його творів («Лихий попутав», «Лихо давнє і сьогочасне», «Лови», «Голодна воля», «Повія») можна виокремити лише декілька, в яких простежуються такі зв'язки. Мова йтиме про роман «Повія» та повість «Голодна воля». Якщо в першому творі – це безпосередня залежність двох тем, то в іншому – їхнє паралельне існування.

Досліджуючи, як розгортається тема «пропащої жінки» у творчості Панаса Мирного, звернемо увагу на декілька творів, написаних ним у різний період творчості. У середині 80-их рр. написана повість «Голодна воля», у 1897 році написана повість «Лихо давнє й сьогочасне», «Лови», оповідання «Лихий попутав» (опубліковане 1872 року в журналі «Правда»). Роман «Повія» був розпочатий ще десь наприкінці 70-их рр.

Майже у всіх цих творах автор укладає фабулу «падіння» героїні за такою схемою:

1. Героїня змінює звичне місце проживання (йде у місто («Лихий попутав», «Лови») / опиняється у панських покоях («Лихо давнє і сьогочасне», «Повія» і т. д.); вказуються / не вказуються причини цієї зміни;

2. Змінює соціальний статус (працює наймичкою («Лихий попутав», «Повія», «Лихо давнє й сьогочасне») / виходить заміж – «Лови»);

3. Етапи стосунків з кривдником / кривдниками;

а) знайомство;

б) картини зваби, спокус (опис);

в) усвідомлення / неусвідомлення героїнею власних вчинків (монологи головних героїнь) – розповідь-сповідь Варки («Лихий попутав») та Мар'ї («Повія»);

4. Картини життя у нижчому соціальному прошарку: повія («Лови»), покритка («Лихий попутав», «Лихо давнє й сьогочасне»), зваблена дівчина («Повія»);

5. Повернення додому, каяття.

Такі постійні характеристики «пропащої» жінки виявляються у кожному з вище згаданих творів Панаса Мирного.

Якщо простежити вплив ідеологічного героя на долю «пропащої» жінки в творах Панаса Мирного («Повія» та «Голодна воля»), то не завжди це вдається прослідкувати. У романі «Повія» ідеологічний герой, відповідно до схеми «падіння» героїні, не супроводжує «пропащу» жінку від першого етапу її падіння й до останнього. Він (панок-адвокат) з'являється в третьому пункті схеми – етапи стосунків з кривдником / кривдниками.

У романі «Повія» кореляція теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя простежується подвійно: йдеться про Христю і Проценка, Мар'ю та панка-адвоката. Звернемо увагу на панича, адвоката Мар'ї: в його

характерології проявляються деякі риси «ідеологічного» героя. Спочатку можна відзначити благородні наміри панича: «... нахваляється пана у тюрму засадить» [3, 211]. Складається враження, що панич щиро вболіває за долю скривдженої сільської дівчини. Проте автор відразу розвіює ці думки, викриваючи користолюбні наміри панича: «Уперше прийшло мені в голову: а що, як панич дуре?..» [3, 214]. І справді панич обдурив – забрав усі гроші в кривдника і в Мар'ї (нажився на чужому горі). На шляху «пропащої» жінки (Мар'ї) він був лише наступним етапом її «падіння».

Ідеологічний герой повісті «Голодна воля» – син Гамзи: «Ось він приїхав. Коли б не в панській кареті, то й не сказав би, що то син Гамзи. Одитий по-простому, по-міщанському, – у каптані, у матнистих штанях, в червоній сорочці навипуск» [2, 283]. Українська мова, народний одяг – свідчить про ідейність героя. Але вона зводиться лише до – «Тепер... в столиці така мода» [2, 283]. Проте коли мова йде про панський маєток, то тут вже сина Гамзи не можна впізнати: «Коли се де не візьмись з садка суне якийсь чоловік у кацапському одязу» [2, 287]. В цьому творі тема ідеологічного героя та «пропащої» жінки не корелюється, ці дві теми лише співкладені в одному творі. Адже не простежується вплив ідеологічного героя на долю «пропащої» жінки, та як і «пропаща» жінка не впливає на долю ідеологічного героя.

Найяскравіше кореляція теми «пропащої» жінки та ідеологічного героя виявляється в романі «Повія» на прикладі двох героїв – Христі та Проценка.

У новелі «Лови» Панаса Мирного йдеться про кореляцію теми «пропащої» жінки та «антиідеологічного» героя. В характерології Костенка проявляються деякі риси «антиідеологічного» героя: на відміну від ідеологічного героя, народника, який постійно протиставляється органам влади, зовнішністю й діями наближається до народу (одяг, звичаї, культура, залучення до селянської роботи, просвіта народу), Костенко сам є представником влади. Його антиідеологічна діяльність проявляється так: «одній барині на цегельні робочих усмирив. Оце не віддасть бариня плати; піднімуть гвалт робочі... Зараз за Костенком у часть...» [5, 322], висліджував бунтівників, політичних злочинців. Зв'язок між «антиідеологічним» героєм та «пропащою» жінкою простежуємо впродовж цілого твору: це сімейна пара. Він – пристав, вона – повія. Пристав їде на лови, а його молода дружина – буцім до подруги на село. Замість злочинця, кандидат у поліцмейстери упіймав свою жінку в готельному номері з армійським офіцером. Викриваючим моментом кар'єриста з охранки є кінцева сцена, де наступного дня пристав, щоб заперечити чутки, не впасти в очах начальства, прогулюється в міському саду попідруки з невірною дружиною.

Отож, можна припустити дві версії щодо образу ідеологічного героя Панаса Мирного – автор або не зумів розробити цей образ в українській літературі, або навмисне зображає його в іронічному дусі.

Доля «пропащої» жінки певною мірою залежить від втручання в неї ідеологічного героя. Так як Панас Мирний не до кінця розробив образ ідеологічного героя («Повія», «Голодна воля»), то шлях «пропащої» жінки здійснюється лише по нисхідній (у випадку реального ідеологічного героя могло б бути навпаки – як у випадку з Катюшою Масловою та Нехлюдовим).

Джерела:

1. Білецький О. Панас Мирний / О. Білецький // Білецький О. Збірник праць: У 5 т. – К., 1965. – Т. 2.
2. Історія української літератури ХІХ століття: у 2-ох кн. – Кн. 2: Підручник : [за ред. акад. М. Г. Жулинського]. – К. : Либідь, 2006. – 712 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
4. Лукач Георг. Толстой и развитие реализма / Георг Лукач. – Режим доступу: <http://mesotes.narod.ru/lukacs/realism/realism-11.htm>.
5. Мирний Панас. Твори: В трьох томах / Панас Мирний. – Том 1. – К.: Дніпро, 1976. – 524 с.
6. Мирний Панас. Твори: В п'яти томах / Панас Мирний. – Том 3. – К.: Держлітвидав України, 1960. – 536 с.
7. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року / І. Франко // Зібрання творів: У 50-ти томах. – К.: Наукова думка, 1984. – Т. 41. – 498 с.
8. Халізев В. Е. Теория литературы / В. Е. Халізев. – М.: Высшая школа, 1999. – 398 с.